

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

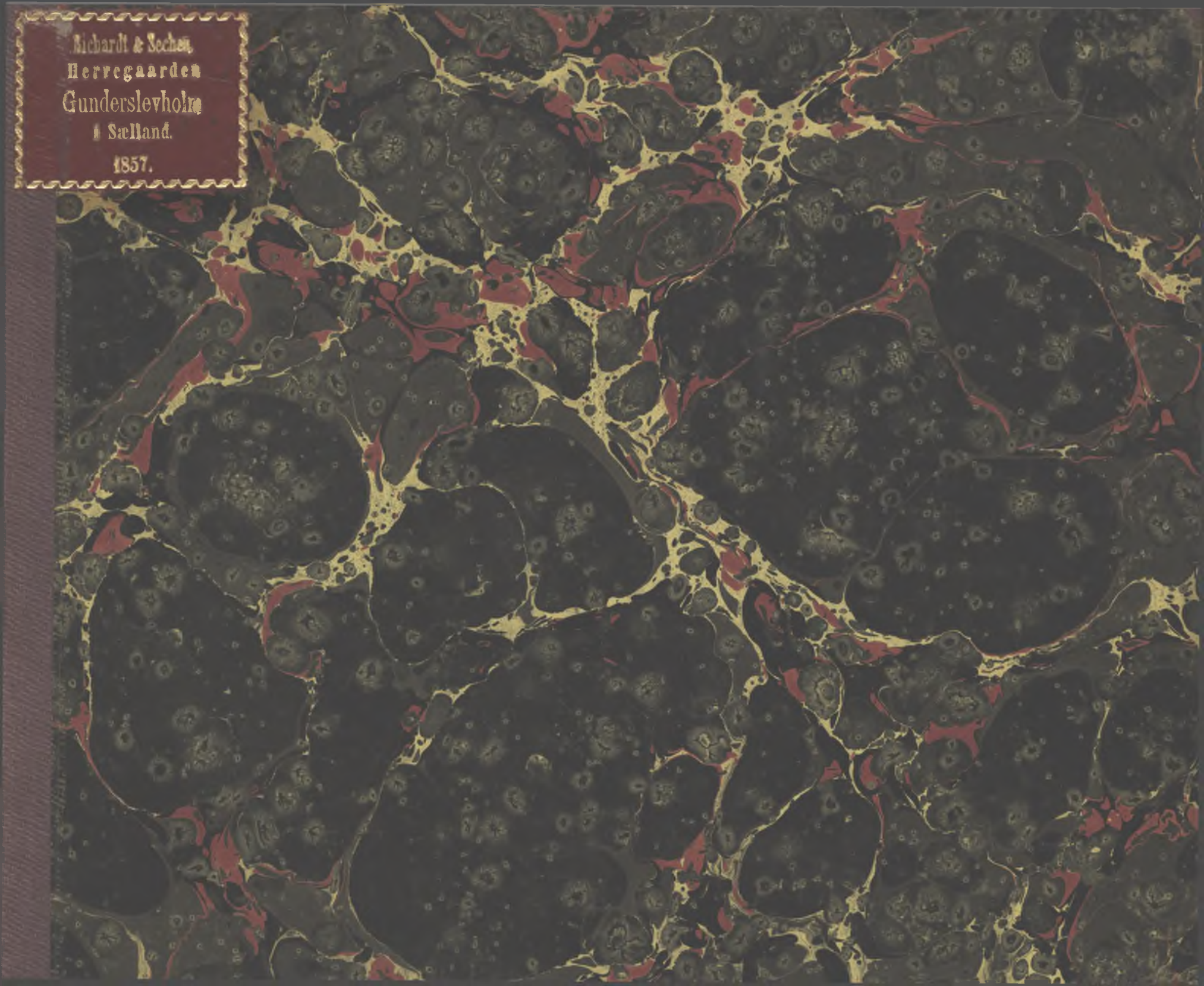
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Sechen,
Herregaarden
Gunderslevholm
Sjælland.

1857.

F. Richardt del. J. Hellesen lit.

C.A. Reitzels Forlag

En. Exzentzen & Co. lith. 1879

GUNDERSLLEVHOLM

i Sælland, opført 1729.

GUNDERSLÉVHOLM

i Sælland, opført 1729.

I Øster-Flakkebjerg Herred, Sorø Amt, omtrent 1½ Mil fra Næstved og 2 Mile sydsøst for Sorø, ligger ved Susaaen Landsbyen Gunnerslev eller Gunderslev, hvilket Navn i sproglig Henseende betyder den Ejendom, Gunner eller Gunder har efterladt sig. Her har fordum foruden de to nuværende Landsbyer Gunderslev og Gunderslevlille ogsaa ligget en tredie, Gunderslevmagle eller Store-Gunderslev, hvis Jorder langt tilbage i Tiden maa være blevene indtagne under Gunderslevholm. Gunderslev Kirke, der nu støder umiddelbar op til denne Herregaard, skal fordum have ligget i Gunderslevmagle. Indtil 1648 har i det mindste Gunderslev Præstegaard staaet der; men i dette Aar blev Gunderslev Sogn lagt som Annex til Skjelby Sogn, og Præstegaardens Jorder bleve da forenede med Hovedgaardens imod Godtgjørelse til Præstekaldet.

I Gunderslevmagle ejede i den første Halvdel af det 14de Aarhundrede to Brødre, Peder Nielsen og Jens Nielsen, en Gaard, som de havde arvet efter sin Fader, Niels Pedersen. Denne Gaard stødte de i Aaret 1333 til Jens Mogensens, som her opførte en befæstet Borg paa en Holm eller liden Ø og kaldte den Gunderslevholm. Denne Borg blev 1345 tilligemed Borgen ved Næstved indtagen af „de Danske“; Beboerne bleve nedhuggede; Marsten Niels Eriksen faldt, og Jens Mogensens blev saa haardt saaret, at han døde tre Dage efter Indtagelsen. Borgen laa tæt ved Aaen, omtrent 150 Alen øst for den nuværende Hovedbygning, ved Foden af en høj Bakke,

der ved denne Bygnings Opførelse for en Del er bleven sløffet. Sine Ejendomme havde Jens Mogensens imidlertid pantsat til Olrik Skaf, der siden forbrød sit Pant til Kongen; men Jens Mogensens Arvinge udløste igjen Gunderslevholm fra Kong Valdemar Atterdag og fik af Kongen et Bevis for at have betalt alle de Penge, hvorfor hin havde pantsat Gaarden til Olrik Skaf. I Aaret 1378 udstødte Rigens Kansler i Kong Olufs Navn en Vididse paa to Breve, hvorved Olrik Skaf krævede sig al Del i Jens Mogensens Gods i Flakkebjerg Herred, som Peder Nielsen tilforn havde tilskjødet denne, og forpligtede sig til uden al Ewig at antvorde det til hans Arvinge, Brødrene Mogens Jensen og Esbern Møge, saa snart Brevene paa disse Ejendomme i Gunderslev vare løste fra Kongen. I Aaret 1368 havde Jøen Markmand i Hærsted tilskjødet Hr. Bent Bjug alt sit Gods i Gunderslev, og 1380 skrev denne sig til Gunderslevholm. Han var i en høist betydelig Gæld til Dronning Margrete og udstødte i Marts 1391 et Bevis, at han var hende skyldig 1200 Mark lybsk og 200 Mark Sølv eller 626⅔ lødige Mark Sølv, hvilke hun havde laant ham og hans Husfrue Eline til at løse deres Gods med, undtagen 200 Mark lybsk, for hvilke hun havde overladt ham Klade og Heste. Desaaarsag maatte han pantsætte hende sin Gaard Hørningsholm (det senere fortykkede Hirschholm) i Hunge Herred, at modtage strax efter hans Død. Kort efter døde Hr. Bent Bjug; thi i Decbr. s. A. stadsfæstede hans Enke Fru Eline og

GUNDER SLEVHOLM

i Sælland, opført 1729.

hans Broderbørn, Jens eller Johannes Grubbe af Gunderslev og dennes Søster Cecilie Jensdatter, Hennike Grubbenss Efterleverste, Skjødet paa Hørningsholm og afhændede Dronningen denne Gaard med Tilliggende samt al den Ret, de kunde have i dette eller andet Hr. Bent Bjugss Gods her i Riget. Paa samme Tid sluttede den ovennævnte Fru Eline Nielsdatter den Overenskomst med Johannes Grubbe om Arv og Skifte efter Hr. Bent, at hun overdrog ham al sin Ret til Gaarde og Gods i Gunderslev, der vare tilfaldne hende, tilligemed al hendes Ret til det derværende Bohave, dog paa det Vilkaar, at alle Bygninger skulde nedbrydes. Endvidere overdrog hun ham al sin Ret til nogle Gaarde, beliggende i Haldager, Gunderslev, Skjelby og Nebelherød; dermed lod han hende kvit og fri paa sine og sin Søsters Begne for al Tiltale, de kunde have til hende eller til Dronning Margrete, til hvem Fru Eline havde opladt al sin Ret i Arvegods, Kjøbegods, Pantegods, Bostab eller andre rørlige og urørlige Ting. Ved saaledes, naar der gaves Lejlighed dertil, at tilpante sig en Del af Adelsens Gods forsøgede denne floge og myndige Dronning hyppig Kronens Magt og Indtægter.

Jens Grubbe har imidlertid kun i meget kort Tid været i Besiddelse af Gunderslevholm; thi allerede 1392 skiftede hans Søn Grubbe Jensen med den ovennævnte Cecilie Jensdatter i Gunderslevmagle Gunderslevholm med alle Gaarde og en Brydiegaard sammesteds samt 5 Gaarde i Tøkkerup. Efter Grubbe Jensen tilfaldt Gaarden Fru Cecilie, som derefter indtraadte i et nyt Hgteftab med Hr. Tyge Basse. Senere pantsatte Fru Cecilie Gunderslevholm til Iven Brysse for 40 lodige Mark klart Sølv, kolnß Vægt; i Pantebrevet af 1414 hedder det, at hvis hun inden 6 Uger, efterat Kong Erik af Pommern er kommen tilbage til Danmark, kan føre tilstrækkelige Beviser for denne, da skal hun have Godsset igjen. Hvorledes senere Hr. Dve Lunge og hans Hustru Marine fik dette Gods, derom findes intet optegnet. Men i Aaret 1458 udstædtes efter deres Død et Skiftebrev af Hr. Tyge Lunge i Basknæs og Hr. Torbern Bilde i Søholm, hvorved disse tilkjøbte Hr. Ugel

Lagesen Gunderslevholm med Tilliggende. I Aaret 1465 nævnes desuden Eggert Ranzau som Medejer af Gunderslevholm. Hr. Ugel's Frue hed Pernille og deres Datter Pernille Ugel'sdatter, hvis Husbonde var Hr. Albert Engelbrektsen Bydelsbach. Hr. Ugel Lagesen overlevede sin Datter og Svigersøn og forekommer endnu 1494 og 1498 som Gaardens Ejer. I det sidstnævnte Aar adlagde han til sin Broder en Løst Korn. Efter hans Død arvede hans Datterdatter Fru Mette Albertsdatter Gunderslevholm, som ved hendes Giftermaal kom i en Uds Besiddelse, i hvilken den i en rum Tid forblev.

Den Mand, der ægtede Fru Mette Albertsdatter, var den navnkundige Hr. Mogens Gjøe eller Gjøe, Herre til Krenkerup, Klavsholm, Bolde-rup m. fl. Gaarde, en Søn af Hr. Eskild Gjøe til Krenkerup, Rigens Raad og Marsk, og Fru Mette Rosenkrands. Moderen gif i Kloster, imedens hendes Mand endnu levede, hvorfor denne siden ægtede Fru Sidsel Brahe. Mogens Gjøes Fødselsaar vides ikke; men han maa være født før 1480, da han allerede i Kong Hans's Tid forekommer som Rigens Raad, og han var Rigens Marsk, da han i Aaret 1514 fik det vigtige Uend, at drage til Linz til Keiser Maximilian med Underretningen om Kong Christiern den andens Thronbestigelse og tillige for paa dennes Begne at fri til Prinsesse Elisabeth, Keiserens Sønnedatter. I Brüssel blev han i Kongens Sted viet til Prinsessen. Under Kong Christiern var Mogens Gjøe, der stedse viste ham megen Trost og Hengivenhed, Rigens Marsk, og det var kun efter lang Overtalelse, at det lykkedes Bisperne nogen Tid efter Kongens Flugt 1523 at formaa denne mægtige Mand til at tage deres Parti. Under Frederik den første blev han Rigens Hovmester og ubvilledt nu en stor Virksomhed, bevægede Klavs Erikken til at overgive Kallundborg Slot, hidrog sit til at Adelen og Kjøbstæderne i Skaane erkjendte den valgte Konge, og afsluttede en Overenskomst imellem Danmark og Sverig. For Reformationens Udbredelse og Tiggermunkenes Fordrivelse virkede han meget ivrig og fik desaaarsag af disse Titelen den ugudelige kætterste Herre, Djævelens Tjener og alle hæderlige Folks

GUNDER SLEVHOLM

i Sælland, opført 1729.

Forsølger; men desuagtet betænkte den ivrig katolske Biskop Lage Urne af Roskilde ham (1529) i sit Testament med en Nobel. Ham var det, der gik i Borgen for Lage Urnes Efterfølger, Biskop Joakim Rønnow, da denne forpligtede sig til, ikke at hindre den ny Læres Udbredelse i sit Stift; til Gjengæld forundte Bispen ham og hans Arvinge Herlighedstretten til Græse de Kirke paa det Bilsaar; at de skulde forsørge denne Kirke med en god Præstemand, der kunde prædike Guds Ord og det hellige Evangelium, som det sig bør, og gjøre Almuen saadan „Nedsel og Tjeneste“ som en god Sognepræst bør at gjøre, dog Bispens og de ringere Prælaters Rettigheder ukrænkede. I Aaret 1531 blev det overdraget ham tilligemed Biskop Ove Bilde og de verdslige Rigsraader Peder Lykke, Otte Krumpen o. fl. at underhandle med sine Embedsbrødre i Sælland, Skaane og Smaalandene om Forsvarsanstalter imod Christiern den anden. Han stillede selv et godt bemandet Skib med alt hvad dertil hørte, paa hvilket Hr. Lyge Krabbe skulde have sit Mandstabs, og han var en af de Rigsraader, der i Aarhus Stift skulde hjælpe hver Mand til Lov og Ret. Efter Kong Frederiks Død viste han sig som sine Trossællers nidkæreste Beskytter. De geistlige Rigsraader, der harmedes over de Fordele, Ratterne havde opnaaet under den foregaaende Regering, vilde sætte alt igjen paa den gamle Fod. Da bad han Bisperne og deres Benner om ikke end mere at svække det allerede svage Rige, raadede dem til at overlade Religionens Sag i Guds Haand og i alt hvad der vedkom den at bære over med anderledes tænkende og allermindst at benytte den som et Skjul for Hævnjerrighed og onde Lyster; en kongelig Lov havde givet Staten Religionsfrihed; der behøvedes desdaarsag en anden kongelig Lov for at ophæve den igjen. Det katolske Parti var imidlertid for mægtigt, og en Reces (Forordning) udkom, der ibl. a. fastsatte, at Bisperne alene skulde bortgive Kirketjenester, hvorved Reformationens Udbredelse vilde blive hindret. Hr. Mogens Gjøe vægrede sig ved at underskrive denne Bestemmelse; men den kom dog til at gælde for nogen Tid. Ved de derpaa følgende Forhandlinger om Kongevalget stemte han og hans Benner for

Hertug Christian, Kong Frederiks ældste Søn; men Bisperne dreve igjennem, at Valget blev opsat indtil de norske Rigsraaders Ankomst, og at ingen maatte bestige Thronen uden alle Raaders Samtykke. Deri vilde Hr. Mogens ikke finde sig, og da Bisperne strax benyttede Lejligheden til at undertrykke Protestanterne, forlode han og Erik Banner Hovedstaden og begave sig til Jylland, idet de bebrejdede Modstanderne, at disse tilfidesatte Hensynet til Fædrelandets Lær for egen Fordel. Han var imidlertid ikke den Mand, der lod sig nøje med at gjøre Indsigelse imod det katolske Partis Overgreb; thi han gjentog nu sin tidligere, den Gang frugtesløse Opfordring til Hertug Christian om at fremtræde med Fordringer paa Kronen. I Ugen for Paaaste 1534 havde han et Møde med Hertugen paa fri Mark ved Kolbing, hvor han uden Tvivl har lovet Hertugen sin og sine Benners Bistand, imod at denne skulde tilsikre dem de Rettigheder, den afdøde Konge havde tilstaaet dem. Den fortsatte Modstand fra Bispens Side imod Hertugens Valg synes at have vist ham, hvor nødvendigt det var, at den menige Adel i Jylland og Fyn fik Del i Valget. Lybekernes Indfald i Danmark og Borgerkrigen fremkaldte endelig Sagens Afgjørelse, og den 4de Juli 1534 samledes de geistlige og verdslige Medlemmer af Rigens Raad og Udsendinge fra den fynske Adels i den daværende Kjøbsted Rye, et Par Mile fra Skanderborg. Røden tvang Bisperne til at give efter, og Hr. Mogens blev Medlem af det Udvalg, der skulde underhandle med Hertugen. Denne betænkte sig nu ikke længer paa at modtage den ham tilbudte Krone. Ogsaa Christian den tredie viste Hr. Mogens megen Tillid og spurgte ham gjerne til Raads. Efter at have besluttet at sende sin Krigsmagt ind i Danmark overdrog Kongen til ham og Biskop Ove Bilde at forsyne Hæren med alle Fornødenheder fra Aarhus, og da han 1535 drog til Holsten, var Rigens Hovmester en af de Raader, der forestode Statsagerne under hans Fraværelse. Siden underhandlede denne højt betroede Mand med Malmøs Borgere om Byens Overgivelse. Efter Hovedstadens Fald var han en af de Rigsraader, der stemte for Bispens midlertidige Fængsling og for den lutheriske Læres Op-

GUNDERSLÆVHOLM

i Sælland, opført 1729.

højelse til Statsreligion; men han var ogsaa en af de Adelsmænd, der gik i Borgen for Biskop Ove Bilde, da denne igjen blev sat i Frihed. Christian den tredje ærede og elskede ham, Luther agtede ham for hans Standhaftighed i Religionsfager, og indtil sin Død Palmeløverdag 1544 var han en af Danmarks mest betydnende Mænd. At hans Gudsfrøgt ikke hindrede ham i med vel megen Iver at tragte efter jordist Gods, viser ibl. a. den Omstændighed, at to af hans Arvinge i Aaret 1552 bleve domte til at tilbagegive til de fattige i Kærlingegaarden i Mariager to Bøndergaarde og en Mølle, som han tidligere uretfærdig havde skilt Stiftelsen ved. Efter sin første Hustru's Død ægtede han Margrete Sture. Ligesom han var den danske Adelsmand i sin Tid, der blev anset for rigest paa Gods, saaledes var han ogsaa den, der havde den talrigste Børneskole; thi Frugten af disse to Ægtekaber vare sytten Børn, af hvilke Birgitte, der ægtede Hr. Herluf Trolle, er bleven navnkundigst. Med Undtagelse af et Stenhus nordligt paa Holmen, som Hr. Axel Lagesen havde opført, byggede Hr. Mogens Gjøe, i Følge en Tordebog fra 1552, Gunderslævholt fra ny af.

Ved hans Død tilfaldt denne Gaard hans ældste Søn af første Ægtekab, Eskild Gjøe, gift med Fru Cecilie Bryske til Margaard; han er saare lidet bekendt. I Aaret 1559 udstædte han tilligemed de to Bønder, der vare Kirkeværger for Gunderslævholt Kirke, et Lejebrev til Jep Andersen Rjøge paa Kirken's Grund og Bolig i St. Mortens Sogn i Næstved. Ved hans Død den 2den Januar 1560 blev, da han ingen Arvinge efterlod sig, hans Gods i Sælland og Jylland delt imellem Hr. Herluf Trolle paa hans Hustru's Begne, Vincens Juul til Klavsholt paa hans Hustru's, Fru Eline Gjøes Begne, og Christoffer Gjøe paa egne og Søstres, Jde Gjøes til Næsbyholm og Helvig Gjøes til Ormholt, Begne. Den Del af Bygningen paa Gunderslævholt, der ved Skiftet tilfaldt hans Enke, overdrog hun for 900 Joakimsdalere til Gaardens ny Ejer, ligesom hun ogsaa for 400 Joakimsdalere overlod ham den hende tilfaldne Del af sin afdøde Mands Gaard med Grund og Byg-

ninger paa Rjødmangergaden (nu Rjøbmagergade) i Kjøbenhavn. I Aaret 1556 forekommer ogsaa Fru Sidsel Rosenkrands, Erik Krummediges Enke, som Medejerinde af Gunderslævholt. Efter Eskild Gjøe tilfaldt denne Gaard den ovennævnte Christoffer Gjøe til Vindshjærg (Vindshjærg), der i Særdeleshed er bekendt ved mange Retstrætter, der vise ham som høist stridslysten og trættekær. Skjønt han i Aaret 1565 havde givet sit Minde til, at hans Søster Fru Birgitte Gjøe maatte i levende Live bortgive og forlene saa meget af sit Jordegods som hun vilde og til hvem hun vilde, opvakte han dog desangaaende efter hendes Død en Proces, som han imidlertid tabte. Da denne Sag nærmest vedkommer Herlufsholt, forbigaaes dens nærmere Omtale paa dette Sted. Det følgende Aar blev der holdt Skifte efter Fru Birgitte, og her fik Christoffer Gjøe atter Lejlighed til at vise sin Lyst til Processer. Efterat nogle af disse Arvesager vare afgjorte i Mindelighed ved Boldgiftsmænd, havde han endnu i Aaret 1577 en Sag for Herredagen angaaende en Gaard i Kjøbenhavn, den saakaldte „Fru Sigbrits Gaard, næst øst op til den Helligaands Kirkemur.“ Denne Ejendom havde Fru Birgitte skjødet til Sten Brahes (til Knudstrup) Hustru Fru Birgitte Rosenkrands, der var hendes Søsterdatter; men Christoffer Gjøe mente, at da hans Søster, efter at have udstædt dette Gavebrev, ligesaa frit som tidligere havde taget ind i denne Gaard og der „haft sin Værelse“ (opholdt sig), saa kunde Gaarden ikke følge dette Skjøde, og han spurgte derfor, om Skjødet endnu kunde staa ved Magt. Dertil svarede Sten Brahe, at den Mand, der havde boet i Gaarden, havde, siden Skjødet var udstædt, betalt sin Husleje til Fru Birgitte Rosenkrands, og paa Kjøbenhavns Byting havde salig Holger Rosenkrands forbudt Lejeren at svare Husleje til nogen anden end til hende. Desuden mente han med Rette, at „Fru Birgitte Gjøe maatte have et Natteleje der paa Gaarden, ellers havde hun fundet Fru Birgitte Rosenkrands meget utænksom.“ Dommerne tilkendte ogsaa Sten Brahes Hustru Gaarden. Næppe var denne Sag til Ende, førend han fik en anden med Kronen, som han lige-

GUNDERSLÆVHOLM

i Sælland, opført 1729.

ledes tabte. Den vedkom Gunderslev Kirkes Herlighed, som Biskop Joakim Rønnow i sin Tid havde overdraget Hr. Mogens Gjøe og hans Arvinge, imod at svare tilbørlig Rente deraf, hvilket Wilkaar Christoffer Gjøe ikke havde opfyldt. Herredsfogeden i Flakkebjerg Herred søgte først i nogen Tid at blive fri for at have med denne Sag at gjøre, efterdi han (1579) ved Landstinget var bleven dømt til at svare Christoffer Gjøe Kost og Læring, i Anledning af at han havde støvnet denne for Landstinget uden at have fældet nogen endelig Dom i Sagen; han sendte derfor Sagen fra sig til Herluf Skave, Landsdommer i Sælland; men desuagtet maatte Herredsfogeden paa Kongens udtrykkelige og strænge Befaling paadømme Sagen, og han kjendte nu endelig Christoffer Gjøe, der ikke havde holdt de til Overdragelsen knyttede Wilkaar, skyldig til at have Herlighedsretten forbrudt. Lave Bek til Førslev, Stiftsbefalingsmand i Sælland og Befalingsmand paa Roskildegaard, der i Folge Embedspligt førte Sagen paa Kongens Vegne, fik nu Befaling til at tilfale ham for hvad han med Urette havde oppebaaret af Sognet og hvad andet, Kronen ellers kunde have at kræve; imidlertid gif Sagen ikke saa vidt. Christoffer Gjøe faldt til Føje, og efter en Samtale med Kongen (i April 1580) fik han Lov til at beholde den omtvistede Kirke uden videre Indvending, imod at udlægge to Bøndergaarde i Sælland til Kronen; den ene af disse var Aggerup i Ridsrup Sogn, som senere er bleven nedbrudt. Christoffer Gjøe døde i Aaret 1584, hvorved Gunderslevholm tilfaldt hans Enke Fru Birgitte Vølle. Fra hendes Tid havees følgende Bidrag til de daværende Sæders Skildring.

Da i Aaret 1587 Præsten i Gunderslev Hr. Jens var død, og en ung Mand, der havde tilbudt sin Tjeneste, var bleven afvist, skrev Knud Jørgensen, Kapellan i Næstved, til sin „ubekjendte gode Ven“ Peder Skriver, Foged paa Gunderslevholm, for at bede denne modtage hans Ansøgning og lægge et godt Ord ind for ham hos Fruen; han lovede at stille sig vel, hvis han kunde blive kaldet, og at komme derud, saa snart Pinseshelligdagene vare til Ende. Søndagen efter St. Hansdag indfandt han sig da for at lade sig høre i Sogne-

kirken for Fruen og Menigheden. Hans Prædiken vandt Bisald, og han fik Løfte om Kaldet; men der var endnu en vigtig Sag tilbage at afgjøre. Fruen havde nemlig efter den Tids Sædvane spurgt ham, om han vilde tage den efterlevende Præstevinde til Hgte; det var noget, han ikke rigtig havde lyst til; thi han beder hende i et Brev om, at det „maa staa ham frit for at tage til Hustru og Hgteflabs- Staldbroder efter sin egen Villie og ikke til nogen at tvinges,“ hvorom han ønsker at maatte høre hendes Villie, naar han faar Kaldsbrevet. — Den sidste af Witten Gjøe, der ejede denne Gaard, var Mogens Gjøe, en Sønnesøn af den gamle Hr. Mogens Gjøe og en Søn af Falk Gjøe til Bollerup. Han døde 1618.

Paa den Tid havde ogsaa Christoffer v. d. Grøben dansk Jægermester (1610) Del i Gunderslevholm; han var gift med Fru Jytte Gyldenstjerne, der nævnes som Enke i Aaret 1619. Hun ægtede senere Ejler Urne, der saaledes blev Gaardens Ejer; han døde i Aaret 1640. Hans Stifdatter Anna Elisabeth v. d. Grøben ægtede Hr. Flemming Ulfeld til Drebygaard, der var født 1607 og Lensmand paa Hålsted Kloster i Laaland. Han ejede Gunderslevholm fra 1636 til 1649 og var en Broder til Korfits Ulfeld. I det sidstnævnte Aar kom Gaarden til Hr. Jøer Krabbe, Herre til Jordberg, Fugletofte, Krogholm, Højested og Bemmetofte, Rigens Raad og Stattholder i Norge og under Gnevoldsmagten Medlem af Statskollegiet. Han var en Søn af Tage Krabbe til Jordberg og Fru Sofie Friis, blev født 1602 paa Dvits Kloster i Skaane og døde paa Gunderslevholm den 30te Oktober 1666. Hans Enke Fru Karen Marsvin, født 1610 og død 1680, en Datter af Rigens Raad Otte Marsvin til Dybæk i Skaane, Befalingsmand paa Dronningborg, og Fru Mette Brahe, ejede Gaarden endnu 1668, da hun stiftede Gunderslev Hospital. Kort efter overdrog hun den imidlertid til Sønnen Tage Krabbe, der var gift med Fru Kirsten Rielsdatter Bind af Herrestedgaard; han havde den indtil Aaret 1684. Derefter tilhørte Gunderslevholm Øverste Johan Ranzau, der senere forhævede sig et berømt Navn som General ved de

GUNDERSLEVHOLM

i Sælland, opført 1729.

danste Vejtrøpper i Englands og Hollands Sold under den spanske Arvesølgelrig. Han var Gaardens Ejer indtil henimod Slutningen af det 17de Aarhundrede, da den kom i Brigader Christian Rodsteens Besiddelse. Denne fik i Aaret 1703 kongelig Bevilling til at hæve Bropenge af en Bro, han havde opført over Aaen imellem Gunderslevholm og Skjelby. Han er den sidste Mand af gammel dansk Adels, som har ejet Gunderslevholm.

Bed Skjøde af 20de Marts 1706 blev Gaarden overdraget til den bekendte tyske Theolog og Hofpræst Dr. Sæktor Gotfred Mafius. Denne Mand blev født 1653 i Slagsdorff i Mecklenborg, hvor Faderen var Præst. Slægten hørte oprindelig hjemme i Brabant, hvorfra Oldefaderen var bleven fordreven som en Tilhænger af Reformationen. I en Alder af 12 Aar kom Mafius i Skolen i Lybek og gik derfra til Universitetet i Gießen, hvorefter han i nogen Tid opholdt sig i sin Morbroders, den tyske Hofprædikant Bræmers, Hus i Kjøbenhavn, besøgte siden atter flere tyske og hollandske Højskoler og stod i Begreb med at rejse til England, da et Feberanfald nødte ham til at vende tilbage til Kjøbenhavn. Storlænsler Frederik Ahlefeld anbefalede ham nu til Kongen, der 1682 lovede ham det første ledige theologiske Professorsæde. Imidlertid blev han s. A. Præst hos Danmarks Sendemand i Paris Meierkrone. Efter at have besøgt England og studeret i Oxford blev han 1686 kaldet tilbage fra Paris og udnævnt til tysk Hofprædikant, theologisk Doktor og Professor ved Universitetet. Under hans Ophold i Paris blev det Rantiske Edikt, der tilstod Huguenotterne fri Religionsøvelse, ophævet, og Mafius skal da have vist Iver i at trøste de uheldige og styrke dem i Troen; men strax efter sin Tilbagekomst til Danmark begyndte han en Strid med deres Trosfæller, de tyske Reformerte, hvilken vakte megen Opsigt i Udlandet. I Frankrigs Hovedstad havde han tilegnet sig den der herskende Dannelses og af de franske Theologer lært at tale og skrive saalunde, at Folk i Ualmindelighed kunde fatte ham, hvilket ellers ikke var sædvanligt med Datidens Theologer paa Grund af de forstruede dogmatiske Kunstudtryk. Derimod delte han aldeles de andre Theo-

logers Afsty for den blandede protestantiske Religion, fornyede desaaarsag den gamle Strid med de Reformerte og ivrede imod den dem tilstaaede Religionsfrihed. I et lidet Skrift paa Latin „om Fyrsternes Fordel med Hensyn til den evangeliske Lære“ fremsatte han først disse Anskuelse, og kom med den Paastand, at endskjønt man ej med Føje kunde paabyrde Kalvinismen alt, hvad en eller anden Reformert havde ytret, saa hylkede den dog i sin Helhed Folkesuveræniteten som politisk Grundsætning og var derfor farlig for Enevoldsfyrsternes Magt. Ved denne urimelige Paastand følte alle under Enevoldsherskere levende reformerte Theologer sig høilig fornærmede, og der begyndte en vidtløftig Strid imellem Professor Samuel Andrea i Marborg og en anden lærde paa den ene og Mafius paa den anden Side. I denne Kamp, der saaledes havde faaet en aldeles politisk Karakter, blandede sig den „bekendte, frifindede Døpser“ Christian Thomasius i Halle, der ligesom Mafius havde tilegnet sig den lette franske Tone. I det af ham udgivne første tyske periodiske Tidsskrift „Monatliche Unterredungen“ omtaler Thomasius denne literære Strid og morer sig over den danske Hofpræsts Indvending imod at betragte Kongemagten som overdraget af Folket, nemlig at ingen kan give hvad han ikke har, og at man desaaarsag ej kan give nogen en saadan Magt. Hertil siger Thomasius: „Jeg har ingen Drefigen; men derfor kan jeg dog nok give Hr. Mafius en, fordi jeg har hvad dertil hører.“ Disse og lignende spydige Ytringer forbitrede Mafius i den Grad, at han fik Christian den femte overtalt til at lade dette saakaldte „Skamskrift“ brænde af Bøddelen, ja til i en egenhændig Skrivelse til Kurfyrsten af Brandenburg at forlange den „formastelige Spotter“ afftraffet. Den literære Tvist blev nu et vigtigt Hofanliggende; thi Kurfyrsten fremkom med en lignende Fordring angaaende Mafius, der ved sit Skrift „Das treue Lutherthum“ havde krænket alle Reformerte. Denne Strid og den derved nærede fjendlige Stemning imod de Reformerte havde imidlertid til Følge, at de Rettigheder, der tidligere vare indrømmede disse, atter bleve indskrænkede, og at mange af de driftige Huguenotter, der ellers vilde have valgt Danmark til Opholdssted, nu

GUNDERSLÆVHOLM

i Sælland, opført 1729.

tyede til andre Lænde, hvor de kunde vænte en mere betrygget Religionsfrihed. Masius fik endelig, til Dels i Anledning af samme Tvist, det Hørv at skrive en Danmarks Kirkehistorie i to Bind; men dette fik han ej opfyldt. Han døde i Aaret 1709. Hans Børn bleve adlede under Navnet von der Maase, og en af dem, Ritmester v. d. Maase overtog 1721 Gunderslævhholm; men allerede s. A. folgte han den.

Rjøberen var Gehejmerraad Karl Adolf v. Plessen, Herre til Førslev og fl. Gaarde. Han var en Søn af den som Præsident i Rentekammeret og som Amtmand fortjente Christian Sigfred v. Plessen og en Broder til den ligesaa hæderlig bekjendte Gehejmerraad Christian Ludvig v. Plessen. Han var født 1678, blev Overkammerherre hos Frederik den fjerdes Broder Prins Carl, Ridder af Danebrog og Elefanten og 1730 Medlem af Statsraadet samt Assessor i Højesteret. Efter Prins Karls Død blev han Overkammerherre hos dennes Søster Prinsesse Sofie Hedevig, med hvem han efter et Sagn skal have været hemmelig gift. Allerede i Aaret 1733 tog han Afsted fra Statsraadet og døde 1758. Han var en duellig og uegennyttig Embedsmand og en Ven af de lærde. Af sine Godser gjorde han sig meget fortjent ved at oprette 16 Almueskoler. I hans Tid bleve baade den nuværende Hovedbygning og de fleste af Ladebygningerne opførte. Ved denne Lejlighed blev Væffen vest for den forrige Hovedbygning sløjft, et Arbejde, der alene skal have kostet 50,000 Daler og blev udført af flere Regimenter Soldater. Ligeledes blev i hans Tid en imellem Hovedgaarden og Skoven liggende Landsby Tøfferup neblagt og dens Jorder indtagne under Hovedgaarden eller udlagte til Skov; han lagde ogsaa Grunden til de af Godsets Skove, der endnu findes i Hølløse, Rejnstrup og Skjelby. Under 18de Februar 1757 oprettede Plessen Gunderslævhholm og Rastrop til et Fideikommissgods i sin Slægt, og ved hans Død 1758 tilfaldt dette Generalmajor, Ridder (Storkors) og Kammerherre Christian Frederik v. Plessen, Chef for Garden til Hest; men han afstod siden sin Ejendomsret; thi fra 1763 bleve Gaard og Gods bestyrede af executores

testamenti efter den næstforrige Besidder, nemlig Overkammerherre, Ordens-Sekretær, Ridder af Elefanten Viktor Christian v. Plessen og Konferensraad, Hofmester Eggert Christian v. Lindstow (død 1769) indtil Begyndelsen af Aaret 1771, da disse Besiddelser bleve overtagne af Kammerjunker Karl Adolf v. Plessen, der havde dem til 1773 og derefter Kammerherre Christian Frederik v. Plessen til 1777. Indtil 1779 tilhørte de derpaa den forrige Ejers Moder, Overceremonimester og Kammerherre Mogens Skeel v. Plessens Enke Elisabeth Christine, født v. Thienen. Derpaa tilfaldt de hendes Søn Kammerherre Karl Adolf v. Plessen, der forskjønnede Hovedbygningen. I Følge kongelig Bevilling af 12te Novbr. 1802 folgte Kammerherre Plessen 1803 Gaard og Gods tilligemed Førslev, Fuglebjærg, Rastrop og Fodbygaard til Justitsraad, senere Statsraad Peter Johansen de Neergaard for 320,000 Daler d. R., hvilken Sum (omskreven til 320,000 Daler R. M.) skulde blive indestaaende uopsagt paa første Prioritet i Ejendommen som Fideikommisskapital for den Plessenske Slægt. Fodbygaard med Gods blev strax efter afhændet til Kapitajn Lund; de øvrige Ejendomme forbleve under de senere indtrufne ugunstige Forhold i Neergaards Besiddelse indtil Aaret 1830, da han overdrog dem til sine Søner, af hvilke den senere Statsraad Karl Neergaard overtog Gunderslævhholm og Rastrop-Gaard og Gods og derved tillige af den paahvilende Plessenske Fideikommiss-Kapital en Sum af 131,600 Daler, hvoraf 92,000 Dlr. paa Gunderslævhholm og Resten paa Rastrop. Statsraad Neergaard, der forhævede sig et agtet Navn baade som Standerdeputeret og som Godsbestyrer, ejede desuden Gyldenholms Skovgods, en Del af de Skove, der tidligere hørte under det gamle Andvordstov Slot, samt Charlottedal Hovedgaard og Gods; ved disse store Ejendomme foretog han betydelige Forandringer, der i høj Grad have forskjønnnet dem og forøget deres Værdi. Han døde i sin kraftige Alder 1850 uden at efterlade sig Børn, og de samlede Godser bestyres endnu af executores testamenti i hans og hans efterlevende Enkes fælles Bo. Foruden de ovennævnte tidligere under

GUNDERSLÆVHOLM

i Sælland, opført 1729.

Hovedgaarden inddragne Bønderjorder er i Aaret 1809 i Følge Bevilling indtaget en Bøndegaards Jorder i Skjelby, hvorimod dog andre længer fraliggende Hovedgaardsjorder bleve udlagte til Bøndebrug.

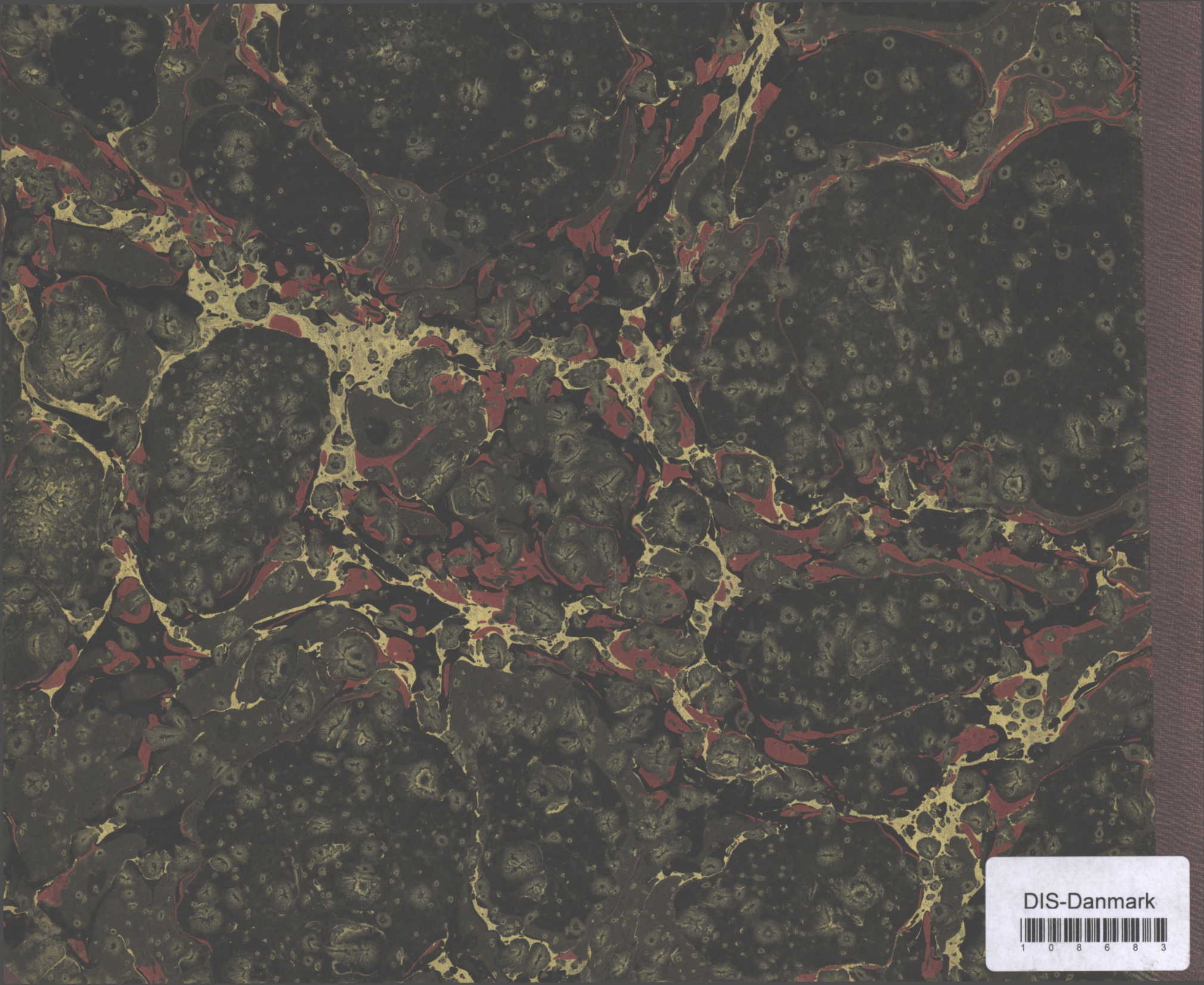
Hovedbygningen, der er solid og har to Etager, er opført i italiensk Stil af en italiensk Bygmester; den er omgivet af en stor, smuk Have og Lystskov. Denne Bygning har følgende Indskrift: „Hr. Karl Adolf v. Plessen, Ridder af Elefanten, hans kongl. Majestæts højtbetroede Gehejmeraad og Overkammerherre haver opbygget dette Hus 1729, og Hr. Karl Adolf v. Plessen, Ridder af Dannebrog, hans kongl. Majestæts højtbetroede Kammerherre haver fornyet og forbedret samme 1787.“ Ogsaa Ladebygningerne ere af en meget stærk Bestaffenhed og af den sidste Ejer betydelig udvidede og forbedrede og indrettede saaledes som de, efter alle Nutidens Fordringer, behøves til et stort og velordnet Agerbrug.

Hovedgaardens Liggende udgjør nu i Alt 775 Tdr. Land, hvoraf omtr. 30 Tdr. Land ligge til Gaardsplads, Have og Lystskov, omtr. 20 Tdr. Land indtager en Eng langs med Susaaen, og Resten, efter Fradrag af Beje, Hegn m. m., omtr. 680 Tdr. er inddelt i 12 særskilt indhegnede Marker. Af Jorderne ere omtrent de to Trediedele muldsandede og muldlerede og de øvrige ler- muldede og lerede; de ere i en god Drift. Paa Gaarden, der for Liden er bortforpagtet til en af vore dygtigste Landmænd, holdes en Kvægbesætning af 200 fortrinlige Mælkøer. Hovedgaardens Liggende er i alt skyldsat for 99 Tdr. 4 Skpr. Ager og Engs Hartkorn.

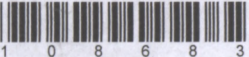
Til Gunderslevholm høre Skovene Lystemose, Lvedevangen eller Løfferup Overdrev, Borupris og Haverissskoven, der indeholde et Areal af omtr. 900 Tdr. Land, største Delen Bøge- og Egestov. Haverissskoven er bekendt for sin skønne Beliggenhed ved Ljustrup og Bavelse Søer og for sine smukke Træer, hvorfor der jævnlig om Sommeren bliver gjort Vystreifer dertil fra hele Omegnen. Skovene staa i alt for 34 Tdr. 1 Skp. 1 Fdl. $\frac{1}{2}$ Alb. Skovskylb og 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdl. 2 Alb. Ager og Engs Hartkorn.

Til Gunderslevholm høre endvidere Gunderslev og Skjelby Kirker og Kirketiender samt Gunderslev Sogns Kongetiende, i alt staaende for 94 Tdr. 3 Skp. matrikuleret Tiende-Hartkorn og med 831 Tdr. 2 Skp. „ Fdl. $1\frac{1}{2}$ Alb. Tiende ydende Hartk. Det tilhørende Bøndergods staaer for 415 Tdr. 5 Skp. 3 Fdl. $\frac{1}{2}$ Alb. Ager og Engs Hartk. med 4014 Tdr. Land geom. Maal og bestaar af 57 Gaarde og 164 Bøstæder og Huse. Deraf ere 62 Tdr. Hartk. bortarvefæstede imod Afgifter dels i Penge og dels i Korn.

De øvrige Ejendomme, der endnu bestyres samlede med Gunderslevholm, have følgende Liggende: Rastrup og Charlottedal Hovedgaarde: 880 Tdr. Land med Hartk. 86 Tdr. 2 Skp. „ Fdl. $\frac{1}{2}$ Alb.; Skove af Areal 3,758 Tdr. Land med Skovskylb 117 Tdr. 2 Skp. 1 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. og Ager og Engs Hartk. 20 Tdr. 7 Skp. 1 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. Ljustrup, Haldagerlille, Kirkerup og Sludstrup Kirker og Kirketiender med matrikuleret Tiende-Hartkorn 57 Tdr. 2 Skpr. og Tiende ydende Hartk. 518 Tdr. „ Skp. 1 Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. Bøndergodsset udgjør, efterat en betydelig Del er kjøbt af de tidligere Fæstere, 254 Tdr. 2 Skp. „ Fdl. $2\frac{1}{2}$ Alb. Hartk. med Areal 3,352 Tdr. Land, derunder 2 Møller med Møllestyd 7 Tdr. „ Skp. 2 Fdl. $1\frac{1}{2}$ Alb.

DIS-Danmark

1 0 8 6 8 3